
Sedemdeset let dr. Toneta Ferenca

Tone (Anton) Ferenc se je rodil v Veržeju kot prvorojeni sin očetu Antonu, kmetu, in materi Mariji, sestri skladatelja Slavka Osterca, 6. decembra 1927. Prvih pet razredov osnovne šole je obiskoval v rojstnem kraju (1934-1939), nato pa je nadaljeval šolanje na gimnaziji v Murski Soboti, vendar ga je moral zaradi vojne in madžarske okupacije Prekmurja prekiniti. Vojna leta je preživel doma in je pomagal staršem na kmetiji, saj ga nacionalno zavedni starši niso hoteli dali v nemške šole. Po koncu vojne so še ne polnoletnega vpoklicali na služenje dveletnega vojaškega roka v Jugoslovansko armado, kjer je končal tudi podoficirsko šolo. Leta 1947 se je odločil za nadaljevanje šolanja ter opravil privatni izpit za tretji in četrti razreda gimnazije ter malo maturo, tako da je lahko nadaljeval z rednim šolanjem na višji gimnaziji v Murski Soboti, kjer je leta 1951 maturiral.

Jeseni 1951 se je vpisal na študij zgodovine na Filozofski fakulteti ljubljanske univerze. Študij je kljub zavzetemu delovanju v Zvezi študentov na fakulteti - bil je predsednik Združenja ZŠJ filozofske fakultete - končal v rednem roku. Novembra 1956 je diplomiral (za diplomsko nalogo *Šesta sovražna ofenziva v Sloveniji* je dobil študentsko Prešernovo nagrado), že nasledni mesec pa se je kot arhivar zaposlil v arhivu Muzeja narodne osvoboditve LRS v Ljubljani "z nalogo, da bo znanstveno urejeval določene mu arhive in raziskoval zadeve zgodovinskega značaja". V tem času (julija 1956) se je poročil in z ženo Bredo imata sina Mitjo.

Že v času študija je sodeloval pri redakciji Zbornika dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov. Ta 'učna doba' je nedvomno zaznamovala njegovo znanstveno in strokovno delovanje v kasnejših letih, saj je med slovenskimi zgodovinarji najbrž tisti, ki je zbral, uredil ter pripravil za tisk največje število virov.

Že začetki arhivskega dela, ko je dobil nalogo zbrati gradivo potrebno za obrambo na sodni obravnavi v Italiji obtoženih borcev Briško-beneškega odreda, so oblikovali "njegov smisel za zbiranje, ureditev, obvladovanje in kombiniranje podatkov, značilen za vse njegovo kasnejše delo," je upravičeno zapisala jubilarntova kolegica Marija Oblak-Čarni pred desetimi leti v reviji Arhivi. Ferenc je bil eden najmarljivejših pri urejanju fondov narodnoosvobodilnega gibanja in tudi okupatorjevega gradiva, ki jih je hranil Inštitut za zgodovino delavskega gibanja, danes pa ga hrani Arhiv Republike Slovenije. Strokovni izpit za arhivarja je opravil aprila 1959, deset let kasneje je postal arhivski svetovalec, 1974 višji arhivist in leta 1976 arhivski svetnik.

Kaj kmalu pa so ga dokumenti, ki jih je urejal, zanimali bolj po svoji pričevalnosti, tako da je že po letu dni dela na medtem ustanovljenem Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja, postal znanstveni sodelavec in vodja raziskovalnega oddelka (1962-1964). Leta 1965 je zaradi nesoglasij z nekaterimi kolegi in takratnim ravnateljem odšel z Inštituta v Muzej ljudske revolucije na delovno mesto arhivarja. Urejal je bogato fototeko in s svojim poznavanjem obdobja druge svetovne vojne in narodnoosvobodilnega boja ter udeležencev le-tega razrešil ter dokumentiral mnoge fotografije. To delo je opravljal do leta 1968.

V tem času (20. marca 1965) je uspešno zagovarjal na filozofsko-zgodovinski fakulteti Univerze v Beogradu disertacijo *Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941-1945*. Po mnenju članov komisije je bila ena najboljših, kar jih je bilo dotedaj branjenih na tej fakulteti. V tem obdobju je napisal še monografijo *Kapitulacija Italije in narodnoosvobodilna borba v Sloveniji jeseni 1943* ter pripravil za tisk disertacijo. Za oba raziskovalna dosežka je dobil leta 1969 nagrado Sklada Borisa Kidriča. V kasnejših letih je za ti monografiji ter druge dosežke s področja zgodovine druge svetovne vojne na Slovenskem prejel še vrsto nagrad: še eno nagrado Sklada Borisa Kidriča (1977), štiri nagrade Vstaje slovenskega naroda (1968, 1969, 1977, 1981), dve Kajuhovi nagradi (1976, 1984), dve nagradi Osvobodilne fronte (1968, 1969) in nagrado 4. julij (1977).

Ko se je jubilant ponovno zaposlil na Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja, je prevzel vodenje arhiva, kar je opravljal do leta 1975. Hkrati je bil od leta 1971 tudi ravnatelj Inštituta, prvi iz vrst inštitutovih znanstvenih delavcev. Pod njegovim ravnanjem se je začela dokončno oblikovati znanstveno raziskovalna podoba Inštituta. Junija 1971 je bil na Filozofski fakulteti ljubljanske univerze izvoljen v naziv višji znanstveni sodelavec, pet let kasneje pa v naziv znanstveni svetnik. Za rednega profesorja za zgodovino novejših dob je bil izvoljen aprila 1981, ko je začel predavati na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani zgodovino druge svetovne vojne in narodnoosvobodilnega boja. Predaval je do leta 1995.

Na Inštitutu, leta 1989 preimenovanem v Inštitut za novejšo zgodovino, je bil zaposlen do začetka leta 1997, ko se je upokojil.

V zadnjih dveh desetletjih je svoje delo in veliko znanje vtikal v Enciklopedijo Slovenije, kjer je bil med tistimi, ki so pripravljali geslovník, je vseskozi urednik za obdobje druge svetovne vojne, predvsem pa avtor mnogih in pomembnih gesel. Kot predsednik ali član je sodeloval v delu mnogih uredništev in izdajateljskih svetov, tako strokovnih revij (Zgodovinski časopis, Kronika, Prispevki za zgodovino delavskega gibanja, Arhivi, Borec), kot zbornikov in izdaj virov (Zbornik dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilni vojni jugoslovanskih narodov, del VI, Dokumenti ljudske revolucije v Sloveniji, Jesen 1942, Zbrana dela Josipa Broza-Tita, Boris Kidrič, Zbrana dela, Edvard Kardelj, Zbrana dela, Zgodovina ZKJ, Slovenski biografski leksikon, Enciklopedija druge svetovne vojne).

Ob svojem večplastnem znanstvenem in strokovnem delu je velik del svoje življenske energije namenil tudi stanovskim organizacijam slovenskih zgodovinarjev in arhivistov; bil je predsednik Zgodovinskega društva za Slovenijo 1974-1976, podpredsednik Arhivskega društva za Slovenijo 1988-1994 in predsednik jugoslovanskega komiteja za zgodovino druge svetovne vojne 1980-1985. Za svoje strokovno in "družbenopolitično" delo je bil odlikovan z redom zaslug za narod s srebrnimi žarki (1966), redom republike s srebrnim vencem (1979) in redom dela z rdečo zvezdo (1987).

Bibliografija dr. Toneta Ferenca

Prispevki za novejšo zgodovino letno objavljajo bibliografijo inštitutovih sodelavcev. Bibliografija dr. Toneta Ferenca je objavljena v:

Prispevki za novejšo zgodovino, XXIX, 1989, št. 1 (Trideset let Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, Biobibliografija), str. 49-77

Prispevki za novejšo zgodovino, XXX, 1990, št. 1-2

Prispevki za novejšo zgodovino, XXXI, 1991, št. 2

Prispevki za novejšo zgodovino, XXXII, 1992, št. 1-2

Prispevki za novejšo zgodovino, XXXIII, 1993, št. 1-2

Prispevki za novejšo zgodovino, XXXV, 1994, št. 2

Prispevki za novejšo zgodovino, XXXV, 1995, št. 1-2

Prispevki za novejšo zgodovino, XXXVI, 1996, št. 1-2

Prispevki za novejšo zgodovino, XXXVII, 1997, št. 1

Za leta 1993-1997 je popolna bibliografija dr. Toneta Ferenca dostopna tudi na računalniku v knjižnično informacijskem sistemu COBISS.